

A POLITIKAI »ESETEK« A KÖZSÉGEKBEN, MINT A KONFLIKTUSOS HELYZETEK KIFEJEZŐI

A politikai „esetek” helyének, időpontjának és keletkezésük okainak megállapítására irányuló kísérlet visszavezet bennünket arra a már megerősített tényre, hogy az összeütközések jelen voltak társadalmi fejlődésünk minden szakaszában. Különbözőek voltak hordozóik, formáik és megnyilatkozásuk hatásfoka. Eleinte osztályjellegű leszámolások, a munkásosztály és a burzsoázia maradványai között, majd a harc súlypontja áthelyeződött az osztály és a függetlenített képviselői szervek közötti viszonyokra, s egyidejűleg az öngazgatás fejlesztését sürgették. A konfliktusos helyzeteknek, amelyek „esetek” formájában jelentkeztek, megjelölhető a keletkezési időszakuk és hatásfokuk. Ez a periódus 1965-től 1970-ig tart, s főleg Szerbiában, illetve Szerbia szűkebb területén nyilvánultak meg, mint például Lazarevacon, Požarevacon, Kraljevoban, Čačakon, Surdulicán, Kuršumlijában, Vlasotincén, Preševoban, Vladičin Hanban, Brusban, Bujanovacon, Nišben, Tutinban, Loznicán, Rača Kragujevačkan, Velika Planán, Svetozarevoban, Malo Crnicén stb. Ilyen „esetek” másutt is előfordultak az országban. E jelenségeknek igen gyakran közös jellegük volt, különösen az okozatok szempontjából, de sajátos jelenségeket is megfigyelhettünk. Ezekből az okozatokból eredő eseteknek a dinamikája, intenzitása és megnyilvánulása, valamint kimenetelük hasonlóak voltak. Számos értekezleten, a helységekben és szélesebb körben is, vita tárgyat képezték, továbbá képviselőházi vitákat folytattak ezekről, elemzéseket készítettek, kimerítő értekezleteket folytattak le, vezető személyiségeket váltottak le, és bírósági pereskedésekké is fajultak. A sajtó hasábjain is sokat foglalkoztak ezekkel az ügyekkel, néha igen komolyan, de gyakran szenzációkeltő módon.¹ A társadalmi konfliktusok a tudományos értékű tanulmányok, symposionok, empirikus kutatások témája lehet elsősorban, és folyóiratokba való a megírásuk. Az „esetek” tulajdonképpen a konfliktusos helyzeteket jelzik, ami arra is mutat, hogy már előbb is előfordultak. Tény azonban az, hogy keveset tudott róluk a közvélemény; dimenziói és következményei se voltak igen súlyosak, mert olyan időben és olyan társadalmi fejlődés korszakában játszódtak le, amikor az összeütközéseket, hibákat, leváltásokat, ezeknek értékeléseit zárt körben folytatták le. Mindezt más motívumnak tulajdonították. Belső jellegű információkra korlátozódtak, majd amikor a közvélemény elé tárták, általános politikai akcióvá váltak, amelyek a hibák kiküszöbölését voltak hivatottak végrehajtani.²

A szóbanforgó „esetek” azokban az években fordultak elő, amikor komoly erőfeszítéseket tettünk a termelés korszerűsítéséért és a társadalom demokratizálásáért. Ezért, jelentőségük, számuk és következményeik szerint a politikai esetek nem a véletlen művei. Azok az adott helyzet, a tanácstalanság, a nehézségek és a viszonyok megnyilvánulásai.³ Gyakran a személyes leszámolások pecsétjét viselték magukon, de sohasem voltak kizárólag azok, és főleg a fejletlen vidékekre korlátozódtak. Ettől ellenben, nem voltak mentesek az aránylag fejlett vidékek sem. Tehát többféle tényezőket determinálják ezeket az eseteket, s ezért nem lehet csak néhányal megfelelően megindokolni őket.

Szerbia szűkebb területe községeinek többsége azzal a meggyőződéssel nézett a gazdasági reform elébe, hogy a társadalom és a gazdasági rendszer meg fogják szüntetni a vidékek gazdasági fellendülésének akadályait. A szűkös anyagi bázis, az ezen alapuló fejletlen öngazgatás, a szegénység és a magáramaradottság érzését keltette. A kisszámú munkásosztály és a községek bezárkózottsága konzerválták a fejletlenség állapotát. A figyelem a „hatalom” felé fordult. Programot senki sem készített. A mindennapos nehézségek nyomása mintha csak megbénította volna a kezdeményezéseket és megakadályozta a szükségletek és a tennivalók sorrendjének megállapítását.

Amikor pedig a koncepciók készültek, azok a felaprózott, jóformán kisipari termelésen alapultak. Sok terv a kifejezetten kedvező, korábbi gyakorlat alapján juttatott társadalmi eszközökre számítva készült. Ezekre épültek a viszonyok, ígéret, pályafutások. A fejletlen termelés és az ambiciózus fogyasztás közötti aránytalanság viszályokat keltett a kommuna mindennapi életében, költségvetési logikát szült, fokozta a minél nagyobb beruházások utáni vágyat, hogy minden városkának gyára legyen, kiépített központja, kórháza, útjai, szállodája stb. Ez a helyzet erősítette a hatalmat és a hatalmon levőket. A várakozás pszichózisa alakult ki, az intézkedések és a rendszer iránti türelmetlenség lett úrrá és a fórumok iránti harag. A kiutat a nagyobb költségvetésben és a fejletlen vidék státusának elnyerésében látták.⁴ A reform felfedte a gazdaságban a munkaerő-többletet és a tervek hiányát. A kisvárosok nagy ambíciókat tápláltak a helység fejlesztése iránt. Összeütközésbe került az elavult és az új, a demokratikus és bürokratikus vidéki gondolkodásmód. Különböző egyéni és csoportérdekek kerültek felszínre. Ezek a gazdasági és a politikai élet erős indítékává váltak. Az egyenlőségi eszméje kétségbeesetten ellenszegült a munka szerinti javadalmazás elvének. A munkaszervezetekben uralkodó helyzet szemmel láthatóan kihatott a szélesebb környezetre is, főképpen, ha kis helységben aránylag nagy munkaszervezet jött létre. Felvirágzását vagy bukását, harmóniáját és szükségleteit megérezte minden helybeli lakos. Ha ilyen munkaszervezetek létesültek elégtelen piacutató, megfelelő termelési orientáció nélkül, a gazdasági rendszer és az ágazat helyzetének ingadozásai és következtelenségei mindenütt dramatikusan hatottak. Kialakult az a meggyőződés, hogy valakinek „ügyelteskedni” és segítenie kell, hogy „lendítsen” a helyzeten és póteszközöket szerezzen; könnyítéseket kapjon és jóváhagyást nyerjen a beruházásokhoz; figyelmeztessen a küszöbönálló intézkedések következményeire stb. Ezt a hatalmon levő személyiségek és gazdasági vezetők teheték. Azok, akik kérhetnek, akik tudják hol kell bekopogni a városban, a bankokban és a köz-társaságban, akik mindenütt bejáratos személyek.

A helyi funkcionáriusok jóakarataról és a felsőbb vezetők nemtörődöm-ségéről szóló demagógiák útján keletkeztek az e helyzetre alapozott befolyások, majd a követők csoportja és a nagy munkaszervezetek támogatása. Létre-jöttek a „mindenhatók”, akiktől a község egész társadalmi élete függött. Tőlük kérdezték, mikor lesznek a választások, az ő szavuk teremtett munkát; róluk terjesztették, hogy valami fontosat kiügyeskedtek; hogy Belgrádban támogatást élveznek stb. Mindig a nyilvánosság előtt szerepeltek: ők vágták át a szalagot valamilyen létesítmény megnyitásakor; nem mulasztották el azt, hogy megjelenjenek a rendezvényeken, mérközéseken, lakodalmakon és temetéseken.

A gazdasági fejlődés általános irányelvei nehezen törtek maguknak utat ilyen környezetekben, a pillanatnyi hasznosságuk prizmáján keresztül fogadták ezeket, gyakran aszerint értelmezték, hogyan fogják serkenteni a kisvárosban a történeteket. Az pedig aránylag tespedten, önelégülten élt. Az emberek nem szívesen fogadták el a változásokat, zavarba jöttek, keveset tudtak. Ez jó alkalom volt arra, hogy egyesek hatást gyakoroljanak a nyilvánosságra. Az érdekek összehangolása az ilyen viszonyok között különösképpen nehéz volt.⁵ Ennek alapján alakult ki egy meghatározott hangulat, a helybéli politikai hatalom felosztása, a káderkérdések megoldása és a politikai határozatok is ilyen légkörben születtek.

Az ilyen községek valahol a falu és a város közötti félúton voltak. A termelésben, de főleg a fogyasztásban a kisvárosi életszemlélet uralkodott — a mielőbbi érvényesülésre való törekvés, a bármi úton történő feltűnés iránti igény, a helyzet miatti siránkozás és arra irányuló kísérlet, hogy annak segítségével kicsaljanak néhány dinárt. Ilyen környezetben mindig a tradicionális életmód uralkodik, szemelláthatóak a múlt maradványai. A tisztviselők és más szociális kategóriák tekintélye (akik az etatisztikus viszonyok és az össz-jövedelem meghatározott részéből élnek) a társadalmi életben nyilvánult meg, az egyéni érdekek előtérbe helyezésével.⁶ Ezen az alapon jöttek létre a hatalom szűkebb, függetlenített és elszigetelt központjai. Ezek azután nyugtalanságot keltettek, az általános bizonytalanság légkörét idézték elő, függőséget vittek be a társadalmi viszonyokba, mesterséges dilemmákra egyszerűsítették ezeket,⁷ mint például: vagy a munka szerinti elosztás, vagy a szolidaritás elve; vagy a fejlettek további előrelendülése, vagy a fejletlenek támogatása; vagy áruter-melés, vagy tervezés; vagy bürokratikus központosítás, vagy decentralizálás; vagy a köztársaságok önállósulása, vagy a többnemzetű közösség egysége; vagy öngazgatású integráció és megállapodások, vagy államkényszer; vagy bürokratikus döntéshozatal, vagy pluralizmus; vagy spontaneitás vagy szervezethez; vagy demokratikus döntéshozatal vagy hathatós intézkedések és a szakmai irányítás előtérbe helyezése; vagy a kemény kéz politikája vagy a szervezethez mellőzése és afféle vitaklub. Ezek a vagylagos állapotok az adminisztratív bürokratikus centralizmus folosztatása után jelentkeztek, s egyben jelezték a parciális érdekeket és tudatot.

II.

Ez volt az öngazgatási viszonyok anyagi alapja, és ilyen szociálpolitikai jellegzetességek uralkodtak. A fejletlen gazdaság, a maroknyi munkásosztály nem nyomhatta rá bélyegét a politikai életre. Felülkerekedtek a termelésen kívüli struktúrák, gyakran egyes csoportok, vagy egyének. A hagyományos patri-

archális bezárkózottságon és a korszerű eszmék és elképzelések lassú terjedése miatt tengődhetett a hatalom öngazgatású mechanizmusa mellett a formális demokrácia és a hatalmi harc. A képviseleti szervekbe és a politikai vezetőségekbe a falvakból és a munkaszervezetekből választották meg a képviselőket. Azonban a választás „helye” általában véve nem volt a döntéshozatal színhelye. A községben folyó társadalmi életre, és a viszonyok demokratizálására jelentős hatást gyakoroltak a következő tényezők:

1. A Kommunista Szövetség átalakulásának lassú folyamata. Szervezeteiben érezhető volt a politikai tétlenség, a formalizmus. A szervezet önmagával foglalkozott, sematikusan dolgozott.⁸ A tagság veszítette az eszmei orientációt, lokális kérdésekkel foglalkoztak, ugyanakkor az élet mást követelt: irányítást és az új körülményekre való gyorsabb reagálást. Ilyen helyzetben könnyű volt minden nézetet és eljárást öngazgatói felhatalmazással és a párt álláspontjával fedezni. A K Sz-nek a hatalom mellőzésével folytatott tevékenysége veszített vonzóságából azok szemében, akik a K Sz néhai pozíciójában látták annak lehetőségét, hogy részt vegyenek a hatalom megosztásában. A társadalmi és a párton belüli viszonyok demokratizálását egyesek „szabad tevékenységre” való jogként és lehetőségként fogták föl, de a Kommunista Szövetség nevében, miközben ezt személyi vagy szűkebb csoportok érdekében tették. Még a K Sz régi és kiemelkedő funkcionáriusainak egy része is frakciós tevékenységet folytatott vagy ezek pártjára állt. Ez a magatartás eleinte zavarba hozta, azután megosztotta a tagságot, de leggyakrabban — csak néhány év múlva —, az érlelődés folyamatában kezdték megkülönböztetni a valódi indítóokokat.

A K Sz szervezete a községben nem tudott egységesen hatni, hogy eszmeileg alkalmassá váljon és irányítsa környezetének fejlődését. Ennek következményként az általános szervezetlenség állapota lett úrrá, ekkor a vezető garnitúrák vagy feltalálták magukat, vagy egymást váltották, — harcot folytattak a tekintélyért és a hatalomért.

2. A társadalmi-politikai szervezetek sablonosan dolgoztak és transzmissziós szerepük volt a hatalom nem formális központjai és az „erősebb” egyéniségek közötti kapcsolatokban. Ezek a szervezetek környezetük reális, mindennapi problémáira nem eléggé figyeltek, fórumokba zárkóztak, gyakran csoportokra oszlottak, s igen jól megfelelték a szűkebb csoportok álláspontjainak, véleményének és határozatainak fedezésére. Gyakran a politikai harcok, leszavaztatások és pártoskodások küzdőteréül szolgáltak, különösen a választási időszak alkalmával.

3. A községi szkupstinák ez időben politikailag vonzóbbá váltak. Ott összpontosult a hatalom, ott voltak a bármennyire is kicsiny anyagi eszközök, tehát olyan helyé váltottak, ahol kifejezésre juthat a hatalom. Habár a kommuna a politikai rendszerben leszűkített, és az állam jelentős hatása alatt volt, arra serkentett egyeseket és csoportokat is, hogy harcoljanak a vezető pozíciókért. A hatalom központjának a pártvezetőségből a szkupstinába való áthelyezése, egyes környezetekben furcsa konfrontációkat idézett elő, megosztásokhoz és szövetségekhez vezetett. Legvonzóbb a községi szkupstina elnökének a megbízása volt, mert ő a gyakorlatban, a nyilvánosság előtt a hatalom megtestesítője, a kisváros első polgára. Ő készíti elő a határozatokat, elnököl és hatást gyakorol a döntéshozatalra; hozzá fordulnak segítségért, tanácsért, hogy lépjen közbe, ha valami elakadt; ő a honvédelmi bizottság és elemi csapásokkal foglalkozó bizottság elnöke; tagja a szabályzati bizottság-

nak, a káderpolitikával foglalkozó testületnek. Felhatalmazásánál fogva, s főleg az ilyen környezetben folytatott gyakorlat és lehetőségek közepette az elnök sokat tehet, és gyakran sokat is tesz. Megfigyelhető volt, hogy kialakulóban van az elnöki rendszer, amely semmibe veszi a képviseleti szervek, a politikai szervezetek és a munkaszervezetek öngazgatói testületeinek munkáját és fontosságát.

A választások ilyen körülmények között alkalmat adnak arra, hogy különféle viszonyok és magatartások jussanak előtérbe. A politikailag aránylag tespedt kisváros a hirtelen kitörő politikai szenvedélyek, pártoskodások, leszámolások színtere lett. Színre léptek a személyiségek és követőik. Szurkolói légkör és magánjellegű főhadiszállások keletkeztek. Rágalmazások, lehallgatások és vádaskodások követték egymást. A pörösködés szelleme és tradíciója beköltözött a politikai szervezetekbe és a közigazgatásba. Megszűnt a türelmesség és a képességek korrekt vetélkedése. A vezető pozíciók megtartásáért vagy megszerzéséért folytatott harc könyörtelenné vált. Megosztotta a kispolgári közvéleményt, megbénította a folyó ügyek intézését, magánbeszélgetések, nyilvános összejövetelek és a helyi sajtó állandó témájaként szerepeltek. A jelölés demokratizálódását a nép akarata felé való fordulás lehetőségének fogták fel. Bejárták a falvakat, stratégiai terveket szöttek a választók gyűlésein jelöltjeik futtatására. A jelöltek a vidék ismert személyiségei, volt harcosok; gyakran a Kommunisták Szövetsége és a Szocialisták Szövetsége véleményét is mellőzték a jelöléskor. Tanácsaikkal, támogatásaikkal és beavatkozásukkal sok zűrzavart okoztak ezekben a környezetekben a vidék belgrádi barátai. Számukra a szülőhelyükben folyó élet és a személyi vonatkozások nagyon fontosak voltak, elsősorban azért, hogy a jövőben is erre a bázisra támaszkodhassanak, és a felső funkciók megszerzését biztosítsák maguknak. A vezérkedés főformán klasszikus módon jutott kifejezésre és ráerőszakolta magát a környezetre. A funkció befolyást, meglehetősen magas jövedelmet, hatalmat jelentett. Ezért a választás, egyúttal a képviselő megválasztása az elkövetkező megbízatási időszakra a meghirdetett választási program alapján, — egyben az elismerés formája is és a szociális státusz biztosítása — a kemény és találékony ember megválasztását jelentette. Következett a győztes diádala, ezután a munkatársak megjutalmazása és a másik fél megtorlása sem maradhatott el. Mindezek miatt a választások az „esetekhez” tartoznak, a választások idejéhez fűződnek, noha nem emiatt került rájuk sor.

III.

A politikai megrázkódtatások több esetben a nyilvánosság nagy érdeklődését váltották ki. A közvélemény segítséget, sugalmazást várt, hogyan kell ezeket az állapotokat megszüntetni.

A körülmények elemzésével a köztársasági politikai fórumok is foglalkoztak. Alapvető okait a fejletlen gazdasági és öngazgatói viszonyokban, valamint a KSz és más társadalmi erők szervezeti gyengeségében látták, és ezt sugalmazták a helyzet megváltoztatásának kiinduló pontjául. Leszögezték, hogy a körülmények változtatása elképzelhetetlen a gazdaság fejlettebb részeinek segítségével és a munkásosztály erőteljesebb hatása nélkül, valamint a közvetlen termelő felé fordulás nélkül, mert ezeket a közegeket alkalmassá tette az öngazgató arra, hogy frissességet, korszerűbb felfogást vigyenek be a vidékek továbbfejlesztésébe. A dinamizmus és a tényleges politikai akció tudta csak

kimenteni ezeket a vidékeket a cselekvésképtelenségből és abból, hogy öncélúan saját magukkal foglalkozzanak.⁹ Ezt az új állapotot azonban nem lehet elérni a környezet összes tényezőjének együttes akciója nélkül. Az ország politikai életében bekövetkező változások (az alkotmányfüggelék meghozatala, a JK Sz IX. kongresszusának határozatai, az ország gazdaságának megsziárdulása) jelentősen serkentetik ezt a folyamatot. Mindenképpen hasznos levonni a következtetéseket ezeknek az „eseteknek” a megnyilvánulásából és következményeiből. Ezek ugyanis nemcsak a múlt tartozékai. Mindég is fennáll a lehetőség, hogy az ellentmondó helyzetek „esetek” formájában robbanjanak ki, amíg olyanok vannak, akik kiváltják ezeket. Ezek az okozatok azonban nemcsak a fejletlen környezetben találhatók meg. Felszínre jutásuk nem mindig vezetett az eddig ismert esetek méreteihez és megnyilvánulásához.

Egyes ellentmondástól terhes állapotok burkoltak maradtak, mert a meghatározott környezet állapotaitól és az intézkedésektől függően már a kirobbanás előtt orvosolták ezeket.

Feltétlenül szükséges megvalósítani azt, hogy a munkásosztály közvetlenül rendelkezzen a jövedelemmel és be kell vezetni a delegátusrendszert, valamint lehetővé kell tenni azt, hogy a dolgozó és a polgárság hatással legyen a döntéshozatal minden szintjére. A polgárok önzagatási szervezkedését, a politika társadalmasítását és a JK Sz állandó eszmei hatását gyakorlattá kell tenni, a társadalmi viszonyokat az ember szükségleteinek kielégítése felé kell irányítani és ezeket nem szabad figyelmen kívül hagyni.

JEGYZETEK

- ¹ Ezt már sejteni lehet az újságcikkekből is: Bekeretezett igazság, Branko-pártiak és Janko-pártiak, Egy beszéd járja a várost, A képviselők elhagyták az ülést, Haldoklik az ellenzék, Harmadik pártvezetőség, A képviselők verekedése a községi szkupstinában, Összeállították a megbékélés feltételeit, Naív kortesek, Elvek vagy fotelek, Hogyan lehet elnöknek maradni, Széthúzás-szegénység közepette, Mese a politikai dinasztiáról, Vezérek és vezérecskék, Legalizált kombinatorika stb.
- ² A JK Sz KB 1962. április 3-i közismert levelében többi között az alábbiak állnak: Még a vezető személyiségek között is legálissá vált a fegyelmetlenség és a törvény és a határozatok semmibevétele. Ez megkönnyítette az előírások kijátszásának, az ügynevezett hasznos vétségek jelenségének elszaporodását ... rámutattak arra a jelenségre, hogy egyes felelős funkcionáriusok megfélemedtek a szerénységről, hogy nem viselnek gondot tekintélyükről, hogy olyan akciókba fognak, amelyeket a mai körülmények között csakis a gazdagodásra és a fényűzésre való törekvéssel lehet magyarázni, mint például a házépítés, különféle kedvezmények élvezése stb ... (A KSz központi bizottságának levéltára, a 3105. számú irat, 8–9. oldal).
- ³ Első pillantásra az „esetek” azoknak a politikai összeütközéseknek eredményeként jelentkeztek, amelyekre a választások alkalmával került sor. Lényegében azok csak a községekben uralkodó, fejletlen politikai viszonyokat tükrözik, amelyeket évek óta a legfelsőbb vezető körök kezében összpontosuló politikai döntések jellemeznek. Ezek a körök gyakran inkább a köztársasági központokban levő tekintélyes személyiségekre támaszkodtak, nem pedig a legjelentősebb társadalmi csoportok akcióira: a munkásosztályra, az értelmiségiekre, a mezőgazdasági termelőkre és az ifjúságra. (Latinka Petrović: Az avantgarde időszerű szerepe, 41. oldal).
- ⁴ 1970. októberében hozták meg a Szerb SzK fejletlen vidékeiről szóló törvényt (a két tartomány fejletlen vidékei nem tartoznak ide), amely 12 fejletlen vidéket, s ezek területén 40 községet jelölt meg. Ugyancsak megállapítást nyert, hogy az aránylag fejlett vidékek

keretében még 18 fejletlen község van, ami azt jelenti, hogy Szerbia említett részének 105 községe közül több mint felét fejletlennek nyilvánították.

- ⁵ A megállapított mércék szerint például a közoktatás szempontjából Szerbia említett részében 75 község számít fejletlennek.
- ⁶ A társadalom integrációjának etisztikus rendszere széttört. A munka társadalmi szervezetének önigazgatáson alapuló összekapcsolódása még nem jött létre. Ebbe az üres, szociális köztérbe nagy harsonákkal bevonult a közvetítők minden fajtája és a társadalom egyik objektív szükségletét kimondottan deformálódott, kiforgatott módon akarták képviselni, teljesen aránytalan térítmény ellenében. (M. Pečujlić: „Társadalmi csoportok és a politikai élet”, 24. oldal).
- ⁷ A Jugoszláv Kommunista Szövetség kilencedik kongresszusa; Fórum Könyvkiadó, Novi Sad 1969, 419. és 420. oldal.
- ⁸ A Kommunista Szövetség által a társadalom szabadabb, humánusabb viszonyaiért, folytatott harchoz egyre kevésbé járulnak hozzá azok a tagok, akik üzenetekre, utasításokra és felülről jövő receptekre és konkrét megbízásokra várnak, a szervezetben, akik nem a saját fejükkal gondolkodnak; állandóan attól rettegnek nehogy véleményükkel túllőjenek a célon, nehogy valakit megsértsenek, s ezért szívesebben tartanak az áramlatokkal; akik jobban szeretik a szélcsendet és a szélvédett helyeket, ellenben idegenkednek a nyilvános vitától és az eszmék és az érvek szembeállításától; akik saját szervezetükben erőtlenekek, félénk tisztviselők vagy a „rend őrei”-ként viselkednek, akik számára fontosabb a formáság és a szertartás, mint a tényleges akció.” (A JK Sz IX Kongresszusa, 224. oldal).
- ⁹ Ezt a folyamatot feljegyezte a niši Narodne novine, 1970. november 27. számában, amikor többek között ezt írja: „... nem nehéz felfedni azokat a legjelentősebb pontokat, amelyek elől jártak az új társadalmi viszonyok kialakításáért folytatott harcban. Azokat grafikailag is be lehetne mutatni, mint a politika, a tudomány és a gazdaság valamiféle vezető háromszögét, e háromszöget a Kommunista Szövetség, az Elektronikai Művek és az egyetem alkották... a munka nyilvánossága, a vita nyíltsága, az akcióban tanúsított határozottság, az álláspontok következetessége, és a káderfelújítás (új és fiatal emberek bevonása a politikai életbe) hozzájárultak az ellentétekkel terhes helyzetek lecsillapodásához, a biztonságérzet növekedéséhez és a társadalmi és politikai környezet radikális megváltoztatásához szükséges hangulat létrehozásához.”

REZIME

POLITIČKI „SLUČAJEVI” U OPŠTINAMA KAO IZRAZ KONFLIKTNIH STANJA

Konfliktna stanja, izražena i označena u vidu „slučajeva” imaju svoje vreme nastajanja i izraziti intenzitet ispoljavanja. Ona se odnose na period 1965–1970. godine, i to pretežno na neke opštine u užoj Srbiji, mada ih je bilo i u drugim krajevima naše zemlje. Nastala su u vreme ozbiljnih pokušaja da se proizvodnja modernizuje i društveni odnosi demokratizuju. Ovakva stanja prema tome, neodvojiva su od početne faze sprovođenja privredne reforme, reorganizacije SKJ i promena u političkom životu koje je doneo Brionski plenum CK SKJ, jula 1966. godine. Po svom značenju, brojnosti i posledicama, politički „slučajevi” nikako nisu slučajni. Oni su izraz stanja i odnosa u našem društvu, teškoća i nesnalaženja. I kad su nosili pečat ličnih razračunavanja, nisu bili samo to. Locirani su, uglavnom, u nerazvijenim sredinama, mada od njih nisu imuni ni relativno razvijeni regioni.

Slaba materijalna baza, i na njoj zasnovano i nerazvijeno samoupravljanje, stvaralo je kompleks siromaštva i bespomoćnosti. Malobrojna radnička klasa i lokalna zatvorenost samo su dalje konzervirali stanje nerazvijenosti. Mnogo se očekivalo od drugih, od države. Na tome su građeni odnosi, obećanja, karijere; javljale su se trzavice, budžetska logika, težnja da svaka varošica ima svoju fabriku, hotel, trg i sl. Takvo stanje je jačalo vlast i ljude u pojedinim sredinama. Sudaralo se staro i novo. Stvarani su „moćnici” od kojih je zavisio celokupni društveni život u opštini. Delovali su už, osamostaljeni i izolovani centri moći i odlučivanja koji su unosili nemir i relativizirali društvene odnose.

U političkom životu takvih sredina dominantne su neproizvodne strukture, a često grupe i pojedinci. Oni su insistirali na formalnoj demokratiji, boreći se istovremeno raznim sredstvima za vlast.

Na stanje i odnose uticaj su vršili i sledeći faktori:

1. Spor proces transformacije Saveza komunista, koji se još uvek više bavio sobom i organizacionim šemama, dok je članstvo gubilo idejnu orijentaciju. To je olakšavalo frakcionaško ponašanje pojedinaca, naročito političkih funkcionera.

2. Društveno-političke organizacije su delovale klišetirano i transmisivno u odnosu na neformalne centre moći i „jake“ pojedince. Često su postajale poprište borbi, nadglasavanja i pridobijanja.

3. Skupštine su bile izrazito politički atraktivne; tamo je bila vlast i mogućnost da se „prvi čovek male varoši“ javlja u funkciji koja mnogo može. Izbori su, u ovakvim prilikama, bili mogućnost da se ispolje odnosi i ponašanje, da se stvara navijačka atmosfera i odvija borba za pozicije i vlast.

Prema tome, politički „slučajevi“ su izazivali veliko interesovanje, potreze, rasprave, opuštanja i smenjivanja. Menjanje takvih prilika bilo je moguće samo jačanjem uticaja razvijenih delova privrede i radničke klase; otvaranjem prema neposrednim proizvođačima, omladini i politički i stručno afirmisanim kadrovima koje je samoupravna praksa osposobila za savremene koncepcije u daljem razvoju tih krajeva. Pokazalo se da je pravovremena politička akcija i dinamizam pravi način da se izađe iz letargije i nesvrshodnog bavljenja sobom. Međutim, „slučajevi“ nisu samo prošlost. Biće ih dok bude i uzročnika koji ih stvaraju. Zato je važno utvrditi ih, ali i metode njihovog otklanjanja.

SUMMARY

POLITICAL „CASES“ IN COMMUNITIES AS MANIFESTATIONS OF CONFLICTING CIRCUMSTANCES

Conflicting circumstances expressed and marked in the form of „cases“ have their time of coming into being and an outspoken intensity of manifestation. It is the time between 1965–1970, chiefly in some communities in Serbia, although there were „cases“ in other parts of our country as well. These „cases“ sprang up at a time when serious efforts were done to modernize production and to make social relations more democratic. Therefore, they cannot be separated from the initial phase of carrying-out the economic reform, the reorganisation of the League of Communists, and the changes in the political life which were introduced by the Central Commity meeting of the League of Communists held at Brioni in July 1966. By their meaning, numerousness and consequences these „cases“ are anything but casual. They are the expression of circumstances, of a certain incapability to find one's way, of difficulties and relations. Even then when some of these „cases“ had the mark of personal argument they were not only that. They were mainly located in undeveloped environments although even relatively developed regions are not immune from them.

A poor material background and an undeveloped selfmanagement based on it, created a complex of poverty and helplessness. The working class small in number, and a local closure have only preserved further on the state of undevelopment. Much was expected from outside, from the society, from the State. Relations, promises, careers were built on this; quarrels arose, a budget logic and the ambition that every small town should have its factory, hotel etc. prevailed. Such a state of affairs only gave more power to the authorities and to people in them. Old and new came into collision. „Powerful“ individuals were created of whom the whole social life in the community depended.

In the political life of such environments unproductive structures are dominant but more often groups and personalities. These groups and personalities were those who were insisting on formal democracy, fighting at the same time for power by different means. Such conditions and relations were among others influenced by the following factors as well:

First, by a slow process of transformation of the League of Communists.

Secondly, the social-political organizations acted more in a stereotyped way.

Thirdly, the community parliaments were outspokenly politically attractive; there was the power and the possibility that the „first man of a small town“ appears in a function which is able to do much.

Accordingly, political „cases“ caused large interest, shocks, argument, accusations and replacements. To change such circumstances was only possible by strengthening the influence of those parts of the economy which were developed as well as the working class; turning to the immediate producers, to the youth and to politically and professionally acknowledged cadres. It became apparent that a well-timed political action is the appropriate way to get out of lethargy and unsuitable selfoccupation. However, „cases“ are not only something that belongs to the past. They will show up in the future, too, as long as there are reasons which cause them. Therefore, it is important to find out the reasons as well as the forces and methods for their elimination.